

עלון שבועי נחלת שדה

חידושי תורה בדרך הדרוש והאגדה על פרשת השבוע

מאת מחבר סדרת הספרים "נחלת שדה" על התורה והמועדים

ערש"ק פרשת לך לך תשע"ג שנה ב' גליון 64

לתגובות/הערות/דרשות והרצאות ניתן לפנות לטלפון – 050-4145482,

ניתן לקבל את העלון במייל chagitben@neto.net.il

הנושא: טעם שאברהם אבינו סמך על הנס ואילו יעקב אבינו לא סמך

לעולם, כמ"ש רמב"ם (סוף פ"ו מהל' בית הבחירה) שאפילו קדושה ראשונה בטלה לעתיד לבוא מ"מ ממקום מקדש לא בטלה, דקדושת השכינה לא זזה משם לעולם, ועל כן קרא יצחק כל הבארות על שם אברהם אביו כי בכל המשכנות ובתי מקדשות כל השראת השכינה ממידת אברהם ולא זזה משם מעולם וכו'. עכ"ל.

וצריך להבין, במה מעלת אברהם היתה גבוהה מיצחק ומיעקב, שזכה שהוא יהיה היסוד ואבן הפינה להשראת השכינה בישראל?

בספר נחלת יעקב (מהגאון מליסא בעל נתיבות המשפט, פרשת ויקרא עה"פ "נפש כי תחטא") כתב לבאר מאמר הכתוב (עמוס ד', י"ג) "יוצר הרים ובורא רוח ומגיד לאדם מה שיחוו", שפעמים כשלונו של האדם בעבודת ה' נובע מחמת יסודות רעים הנטועים בו, וכמו שאמר דוד המלך (תהילים נ"א, ז') "הן בעוון חוללתי ובחטא יחמתני אמי", והנה ידוע כי ישנם ארבע יסודות: אש, מים רוח והנמוך מכולם הוא יסוד העפר. ויש לומר כי "הרים" הם כינוי ליסוד עפר, ו"רוח" ליסוד אויר, שהאדם מורכב מהם.

וזהו שאמר הכתוב: "יוצר הרים ובורא רוח", שכאשר הקב"ה דן את האדם אינו דן אותו לפי מעשיו לבד, אלא בודק את מורכבות היסודות שלו, האם הם טובים או רעים, כי ישנם שהיסודות שלהם טובים וקל להם לעבוד את בוראם עבודה תמה, אולם יש כאלה אשר מחמת היסודות הרעים שלהם, קשה להם לעבוד את בוראם, ועליהם להילחם הרבה עד שמצליחים לקיים את רצונו יתברך, ועל כן הקב"ה דן את האדם גם לפי מזגו, ועל פי זה "מגיד לאדם מה שיחוו". עכת"ד.

כמו כן כתב בספד"ק סידורו של שבת (שורש ו' ענף ג', עלה ט' - י"ד) על דברי הגמרא בתענית (כה:), שוב מעשה ברבי אליעזר שירד לפני התיבה ואמר עשרים וארבע ברכות ולא נענה, ירד רבי עקיבא אחריו ואמר: "אבינו מלכנו אין לנו מלך אלא אתה, אבינו מלכנו למענך רחם עלינו", וירדו גשמים, הוו מרננו רבנן על שתפילותיו של רבי אליעזר לא התקבלו, יצתה בת קול ואמרה: לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו וזה אינו

הפסוק אומר בפרשת השבוע "וישמע אברם כי נשבה אחיו וירק את חניכיו ילידי ביתו שמונה עשר ושלוש מאות וגו'". ופירש רש"י: חניכי חנכו כתיב, זה אליעזר שחנכו למצוות.

ומקור דבריו מדברי הגמרא בנדרים (לב.) "שמונה עשר ושלוש מאות", אמר רב אמי בר אבא: אליעזר כנגד כולם. איכא דאמרי, אליעזר הוא דחושבניה הכי הוי. ע"כ.

וכבר עוררו המפרשים, שהרי מקרא מפורש דיבר הכתוב "שמונה עשר ושלוש מאות" והיאך שייך לומר שאליעזר לבדו היה.

וכתבו בדעת זקנים לבעלי התוספות, שבאמת מתחילה יצאו עמו למלחמה כל שי"ח עבדים, אלא שלאחר מכן הכריז אברהם אבינו "מי האיש הירא מעבירות שבידו ילך וישוב לביתו", חזרו כולם, ונשאר אברהם עם אליעזר עבדו. אמר הקב"ה לאברהם, כולן הניחו אותך, חייך אני נותן כח לאליעזר כנגד כולם. ע"כ.

וצריך עיון כיצד אברהם ואליעזר יצאו לבדם כנגד ארבעת המלכים שהיה להם מספר רב של חיילים, כמובא בסנהדרין (צה:): אמר רב יהודה אמר רב: בא עליהם סנחריב הרשע בארבעים וחמשה אלף איש בני מלכים יושבים בקרונות של זהב ... ובשמונים אלף גיבורים לבושי שריון קליפה ובששים אלף אחווי חרב רצים לפניו והשאר פרשים, וכן באו על אברהם (כשנלחם בארבעה מלכים, רש"י), וכן עתידין לבוא עם גוג ומגוג. ע"כ. והרי אין סומכין על הנס (שבת לב. פסחים סד: תענית כ: מגילה ז: כתובות סא: קידושין לט:)?

ובפרט אחר שרואים שיעקב אבינו בעומדו לפני עשו, לא סמך על הנס אלא הכין עצמו בדורון תפילה ומלחמה, והפריד בין המחנות שמא "אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה" (וישלה ל"ב, ט').

עוד יש לשאול, החת"ם (פרשת ויצא כ"ח, י"א) כותב כי עיקר השראת השכינה שבאה לישראל היא על ידי אברהם אבינו וז"ל: "...כי בית אל הוא קדושת אברהם שהוא קדושה של בית ראשון שלא בטלה ולא תבטל

מעביר על מידותיו. והקשו המפרשים, אם כן טוב נמצא שרבי עקיבא לכאורה גדול מרבו רבי אליעזר?

וביאר זו"ל: והענין הוא על דרך שפירשוהו חכמי האמת ז"ל כי הנה יש בעובדי ה' שני סוגי אנשים: א', הוא הנקרא צדיק וטוב לו, כלומר שטוב ונוח לו ויפה לפניו מאוד עבודת ה', כי נברא בטבע תולדתו במידת הטוב. וכוחי גופו ומזגי טבעו מעת תולדתו נוטה ונמשך אחרי הטוב, ומעולם חפץ באהבת בוראו ולעשות לו תענוג ונחת רוח בכל מה שיוכל. ואין לו מניעה מצד גשמיות גופו שהוא עפר מן האדמה ונוטה לחומריות ולהתאוות תאות דברים שלמטה. כי הוא בעת בריאתו נברא במזג דק וזך ונמשך אחר דברים הזכים והנאים ואינו נוטה אחר עבות וחומריות גשמיות עוה"ז להיות מן המתאווין בעם. וזה בא לו מצד כח כוונת אב ואם וכו'. והסוג השני הוא בהיפך ממש מזה, כי הוא נברא בטבע ומזג רע למאוד, וכח הגוף שבו נוטה ונמשך אחרי חומריות העולם הזה ותאוותיו וחפץ להתעלם באהביו. ולא יערב לו כלל עבודת ה' יתברך כי רבתה בו גשמיות עפר הארץ ונמשך אחר שורשו. וכשהוא רוצה בכח נשמתו ושכלו לעבוד לבוראו ולפרוש מכל התאוות ונופת צוף העוה"ז מחמדי גופו, מה מאוד קשה לו לעבור על תאוותיו וחמדת לבבו שבו מיום הוולדו ואוי לו מיצרו הקשה העומד לנגדו בכל כוחו ומבקש לטורדו מן העולם וכו'. עכ"ל"ק.

ובזה הוא מבאר, כי רבי עקיבא שהיה בן גרים ונולד בטבע רע עד שאמר (פסחים מט:) "מי יתן לי תלמיד חכם ואנשכנו כחמור", ואחר כך היפך עצמו מהקצה אל הקצה, עד שהעביר על כל מידותיו הרעות והפכן לטובות, לא כן רבי אליעזר בן הורקנוס, שאביו היה גדול הדור והוא נולד במזג טוב, לא נזקק לעמול על מידותיו, ועל כן יצאה בת קול ואמרה: "לא מפני שזה גדול מזה, אלא שזה מעביר על מידותיו" - רבי עקיבא הוצרך להעביר על מידותיו הרעות כדי להגיע להשגותיו, "וזה אינו מעביר על מידותיו" - לעומת רב אליעזר שלא הוצרך לעבוד על מידותיו, שכן נולד עם מידות טובות. עכת"ד.

על פי האמור נמצא, כי כלל אין לדמות את עבודת קדשו של אברהם אבינו לעבודתם של יצחק ויעקב, שכן על אברהם אבינו דרשו חז"ל (במדב"ר יט, א) זהו שאמר הכתוב (איוב י"ד, ד) "מי יתן טהור מטמא לא אחד" כגון אברהם מתרח. ע"כ. והיינו, אברהם אבינו יצירתו ולידתו היתה שלא בקדושה, ממילא ארבעה יסודות האדם שבו היו נמשכים לרע, ועבודת עבודת הבורא היתה מתוך קושי ועמל, לעומת יצחק ויעקב, שכבר נולדו לאבות ואמהות קדושים, ארבעת

יסודות האדם שבהם נמשכו לטוב, ועבודת הבורא היתה עבורם הרבה פחות קשה.

מטעם זה זכה דוקא אברהם אבינו להוריד את השכינה לזרעו, כי רק עבודת ה' מתוך עמל ויגיעה גורמת להשראת השכינה.

כמו כן יובן כיצד אברהם אבינו סמך על הנס, שכן כתב בספיה"ק ערבי נחל (לשבת שובה, תק"ס) בשם הגאון מפולנאה זו"ל: דיש ב' מיני עובדי ה', יש שעובד ה' רק בטבעו, ויש שעובדו למעלה מהטבע, ונגד זה יש ב' מיני הנהגות שמתנהג הקב"ה עם הצדיק, שאותו העובדו בטבע אינו מטיב לו רק מצד הטבע, ואותו העובדו למעלה מהטבע, כך מתנהג עמו הקב"ה, ועושה לו ניסים אשר למעלה מהטבע. יעו"ש באורך.

לפיכך אברהם אבינו שהוכרח לעבוד את ה' למעלה מטבעו הרע, יותר מאשר יעקב אבינו, לכן יכול היה לסמוך שהקב"ה התנהג עמו למעלה מן הטבע. לא כן יעקב אבינו שנולד לאבא ואמא קדושים וטהורים, עבודתו לעומת אברהם היתה בגדר הטבע, ולכן לא סמך על הנס.

עוד יש להוסיף בזה, מצינו שהאבות הקדושים לקחו את שידוכם אצל "לבן הארמי", את רבקה התורה מכנה "אחות לבן הארמי". כמו שנאמר (תולדות כ"ה, כ) "ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה בת בתואל הארמי מפרן ארם אחות לבן הארמי לו לאשה". כמו כן לאה ורחל היו בנותיו של לבן, וצריך להבין מדוע.

אלא כתב המהר"ל מפראג בספרו גבורות ה' (פרק נ"א) הטעם שכל ימות השנה עשה הכהן גדול את העבודה בבגדי זהב, ואילו ביום הכיפורים כשנכנס לפני ולפנים בקדשי הקדשים עשה העבודה רק בבגדי לבן, כי כל צבע מורכב בעצם מכמה צבעים, ורומז על העולם הזה שהוא מורכב מארבעה יסודות, אבל לבן הוא גוון פשוט בלי שום הרכבה ורומז על העולם העליון שאין בו הרכבה.

מתבאר מדברי המהר"ל שצבע לבן מרמז על מקום ללא ארבעת היסודות, ויש לומר, כי האבות הקדושים בחרו לקחת את שידוכם אצל "לבן", היינו, דוקא אצל אדם ששמו רומז על שלמות (ומצינו בתורת הקבלה שלבן הארמי מכון כנגד עולם עליון שנקרא "לובן העליון"), ואין בו חסרון של ארבע יסודות המושכות את האדם לחומריות.

ללמדנו, כי על אף שארבע יסודות שהאדם מורכב מהם, משמשות לו למליצות יושר בדין בשמים, שהם גרמו לו להימשך אל הרע, אולם כשעומד לבחור את שידוכו, אל יחפש אנשים עם ארבע יסודות שאינם טובים, אלא יחפש אנשים צדיקים וחסידים שארבע יסודות שבהם קדושים וטהורים, ושלא יצטרכו להשתמש בארבע יסודות האדם כתירוץ בבית דין של מעלה.

סגולת קבלת התפילות בחודש מרחשון

כתב רבי משה אליקים בריעה מקו"ניין זי"ע בספרו דעת משה: והנה ידוע מה דאיתא בספרים הקדושים, שהחודש הזה מרחשון הוא כנגד אוון ימין, והשי"ת יאזין ויקשיב לשוועת עמו ישראל, ויפנה אליהם בגודל רחמיו וחסדיו, שעל זה מרמז ימין שהוא רחמים גמורים.

מעלת יום י' מחרשון

יום עשרה בחשון בו נולד "גד" הוא יום בו יהיה מזל טוב לכל העושה בו דבר, כי זכות "גד" חופף עליו כל היום ההוא (הגר"ח פאלאג'י בספרו מועד לכל חי).